

Könyvajánló

Kováts József: egy mártírsors

Az egykori szegedi orvostanhallgató emlékére

Hetvennyolc éves lenne, tehát még közünk élhetne Kováts József, akit 32 évesen ragadott el a halál. Bárkivel előfordulhat a világ szerencsésebbik felén is, hogy halálos kór támadja meg, s fájdalmas fiatalon kell búcsút mondania a földi létnek. Kováts József sorsa azonban speciálisan kelet-európai és magyar. Az őt kegyetlenül meggyilkoló betegség nem minden európai országon söpört végig. Őt az aljas és pusztító kommunizmus ragadta el szereteti mellől.

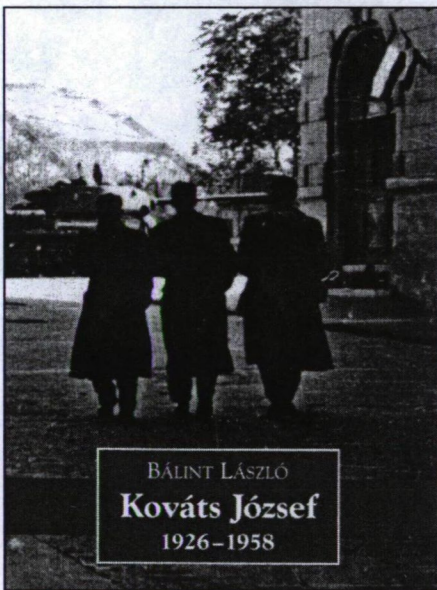
2004. február 24-én, a Kommunizmus Áldozatainak Emléknappja előestéjén tartották a Sík Sándor Könyvesboltban Bálint László Kováts József-életrajzának könyvbemutatóját. Az esemény szimbolikusan tekinthető: nem véletlen, hogy a civil szervezetek által épp e napra kezdeményezett, a kommunizmus áldozataira emlékező tömeg a Klauzál térről a „Tégy a gyűlölet ellen” feliratú transzparensükkel Kováts József SZOTE Klub előtt található szobrához vonultak, ott énekelték el a Szózatot és a Székely himnuszt, és helyezték el a szakadó hóesésben a megemlékezés gyertyáit, felidézve a kommunizmus szegedi mártírjainak áldozatkészségét (ugyancsak) egy nappal elsőfokú halálos ítélete kimondásának negyvenhatodik évfordulója előtt.

Kováts József 1926-ban született Békéscsabán. Két év múlva költöztek először Szegedre, majd apja munkája miatt továbbköltöztek, s 1942-ben tértek vissza ismét. 1944-ben érettségizett a szegedi piarista gimnáziumban, majd leventeként a fronttal együtt nyugatra került, végül Bajorországban találkozott újra családjával, melyet a háború miatt egy időre elhagyta kényszerűen.

1946-ban a Kováts család visszakerült Szegedre, itt iratkozott be Kováts József az egyetem orvoskarára. Hamarosan bekapcsolódott a pártpolitikába is: a mind balra tolódó Független Kisgazdapárt jobboldali alternatívájaként elsőként, Sulyok Dező vezetésével létrejött Magyar Szabadságpárt egyik legszorgosabb szegedi aktivistája, szervezője lett. Ezzel hamarosan az ÁVO látókörébe került, elsőként 1947 februárjában – ekkor még rövid időre – vitték föl a fővárosba, az Andrássy út 60.-ba. 1947. június 20-án – két hónappal a hír-

hedt „kékcédulás” választási csalás idején vették újra őrizetbe Kovátsot, s ekkor már nem eresztették... 1947. szeptember 20-án a – többek között ismét csak az Andrássy úton meggyötört – Kováts József izgatásért négy év szabadságvesztést kapott. Ezt le is töltötte, '51-es „szabadulása” után Szegedről kitiltották, és „rendőrhatalósági felügyelet” alá vonva kétkezi munkásként dolgozhatott előbb Szolnok, majd Csongrád megyében. Az orvosi egyetemet természetesen nem folytathatta.

1956 októberében térhetett vissza először Szegedre, a forradalom kitörése után pedig aktívan bekapcsolódott a szegedi

Majzik Andrea borítóterve

eseményekbe. A Szegedi Forradalmi Nemzeti Bizottság elnökségi tagjának választották, s megkapta a belügyi szervek felügyeletének feladatát is. Soha vissza nem tért alkalom lett volna, hogy leszámoljon egykori megnyomorítóival: ávósokkal, börtönőrökkel, a kommunista elnyomó gépezet tagjaival. A forradalom és Kováts József lelkének tisztasága azonban nem engedhette meg az önbíráskodást. Ezt jól példázza a Csillag börtön egyik smasszerének esete: pár évvel azelőtt egy alkalommal a rab Kovátsot a szóban forgó börtönőr téli hidegben meztelenre vetkőztette, s a betonra fektette. Most több év

után, Kováts József – mivel erre beosztásából következően joga volt – el akarta bocsátani az illetőt, amint azonban megtudta, hogy annak sok gyermeke van, még a teszteltől sem küldte el. A kegyetlenkedő börtönőr és a hozzá hasonló ávósok a forradalom leverését követően azután nem győztek terhelő vallomást tenni Kovátsra, akinek más forradalmi vezetőkhöz hasonlóan az életüket köszönhették, mivel megvédték őket a népharagtól, a lincseléstől...

A Szegedre érkező szovjet katonák természetesen elfogták Kovátsot, majd hosszán tartó börtön és koncepciók per után 1956. október 6-án – lám, még egy szimbolikus nap ebben a tragikus történetben – felakasztották. Jeltelen helyen földelték el, a Délmagyarország c. lap csak közel egy héttel írta meg a halálhírt a rovatban, hogy elhunyt „Kovács (! - H. Z. I.) József 32 éves” szegedi lakos.

Mindez izgalmas feldolgozásban derül ki Bálint László: Kováts József 1926-1958 című, a Belvedere Meridionale által idén kiadott kötetéből. A könyv – melyet névmutató, fotó- és dokumentumgyűjtemény egészít ki – hibája éppen erényéből fakad. Az izgalmas élettörténet, a forradalom felémelő napjai, a perek pontos leírása Bálint László jóvoltából annyira élvezetes és magával ragadó, hogy az olvasó még ennél bővebben is szívesen megismerkedne Kováts József történetével.

A Péter László szerkesztő által tehát február 24-én vezetett beszélgetésen zsűfő-lásig telt könyvesboltban részt vevő közönség több olyan tagja is felszólalt, akit személyes ismeretség fűzött Kováts Józsefhez vagy családjához, s olyan is akadt, aki nagyjából azt is el tudta mondani, hová földelték el a mártír forradalmárt (ezt jó lenne pontosan is kideríteni, és méltó módon megadni a végtisztességet városunk és a nemzeti függetlenség és szabadság hősi áldozatának).

Ha a kötet sikert arat, soron következő kiadásában talán az újonnan felvetődött személyes élmények is helyet kaphatnak, s a könyv idej megjelenése hozzájárulhat a mellszoborral és emléktáblával is rendelkező, de mégsem eléggé ismert és elismert egykori szegedi mártír emlékének ápolásához.

Haág Zalán István